

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

КЊ. I св. 5-6

БЕОГРАД
1950

СА Д Р Ж А Ј

	Страна
1. <i>А. Белић</i> : О сложеницама	169
2. <i>Исидора Секулић</i> : Именице које се свршавају на <i>-ло</i>	178
3. <i>М. Стевановић</i> : Постапак и значење именица на <i>-ло</i>	180
4. <i>Н. Банашевић</i> : О издавању Луче микрокозма	191
5. <i>В. М. Мићковић</i> : О значењу речи <i>сјера</i>	208
6. <i>Мираш Кићковић</i> : Слово <i>ј</i> пре Вука	210
7. <i>Драгиша Живковић</i> : Преводилачки рад и питања језика	213
8. <i>Св. Предић</i> : Реформа наше рукописне ћирилице	226
9. <i>Б. Аџић</i> : Скраћенице у говору и писању	234
10. <i>К. Т.</i> : О писању руских имена по оцу	237
ОДГОВОРИ ЧИТАОЦИМА	
1. <i>С. П.</i> : Негација уз „ <i>све што</i> “ и сличне изразе	239
2. <i>А. Б.</i> : Наш одговор	241
3. <i>С. П.</i> : „Синтаксички“	243
4. <i>А. Б.</i> : Одговор	244
ИЗ ЖИВОТА РЕЧИ	
1. <i>Гл. Елезовић</i> : Глећ глеђа; глета, глето	245
2. <i>Св. Марковић</i> : <i>Оронуши</i> — значење и порекло	248
ПРИЛОЗИ ЧИТАЛАЦА	
1. <i>Чед. Јањић</i> : „Иптен“ (хинтен)	252
2. <i>Др Перо Шоћ</i> : а) Косир, косијер	253
б) Снјег	255
в) Дублијер, дуплир	255
ЈЕЗИЧКЕ ПОУКЕ	256
Допуна и поправке	263

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

др Александар Белић, Глиша Елезовић, др Радомир
Алексић, др Михаило Стевановић, др Радосав Бошковић,
Бранислав Милановић и Игрутин Стевовић.

Научна Ризница

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
БЕОГРАД 1950

ИЗ ЖИВОТА РЕЧИ

1.

ГЛЕЂ, ГЛЕЂА; ГЛЕТА, ГЛЕТО

Од два примера која сам навео у мом речнику косовско-метохиског дијалекта код речи *глѣшо*, -а, ср. у значењу *длѣшо* један је из Вучитрна и гласи: Тѣшко кај *глѣшо*. Тада нисам тамо навео, али и данас знам да се у Вучитрну говорило и за погачу кад је гњецава, збивена и тешка: Каквѣ гу је погача кај *глѣшо*!¹

Онда сам мислио да у наведеним примерима *глѣшо* значи оно што у Вукову речнику значе речи: *глѣшо* (*глишо* и *глијѣшо*), односно: *длѣшо* (*дмишо*, *дмијѣшо*), па сам се, добро се сећам, тада чудило како је мојим земљацима пало на памет да велику тежину упоређују не са *оловом*, како то ради велики део нашега народа, него са *длѣшом* које, нарочито у мом завичају, нити је велико нити нарочито тешко.

Иначе, чини се, велики део нашега народа једно време мислио је да ништа теже на свету од олова нема. Додуше, наш је тамошњи човек касније, особито по доласку Турака у нашу земљу, сазнао и за *шуч*, тежак метал, па је почео да прави поређење и с њим. Тада је *глѣшо* почело узмицати испред *шуча*, па се често могло чути поред: тѣшко кај *глѣшо* и — тѣшко кај *шуч*.

Што се тиче облика речи *глѣшо*, у косовско-метохиском дијалекту није ништа необично. Да се тамо замени група сугласника *дл* са *гл*, *глѣшо* није једини случај. Поред ове речи мени пада овога часа на памет и реч *гладка* са свима њеним изведеницама.

¹) *Српски дијалектолошки зборник* САН, књ. IV, Београд 1932 стр. 98 s. v. *глѣшо*.

Тако сам онда мислио и тада ми није падало на памет да вучитрнско поређење доведем у везу са речју *лѣћ* (*лѣћ*), како се у Вучитрну зове оно што код Вука у речнику гласи *лѣћа* или *лѣша*, за коју реч Вук каже да ју је записао у Дубровнику, а значи: die Silberglätte, argenti spruta, в. *лѣћа*.

Истом сад, пре неколико дана, читајући чланак Ивана Божића: Економски и друштвени развитак Дубровника у XIV—XV веку,¹ кад сам на 50-тој страни прочитао реченицу: „Олово је у Дубровник стизало или отопљено или као руда (terra gletta)“, тад ми је синило у памети да вучитрнско *лѣшо* у наведеним примерима нема никакве везе са Вуковим *длѣшом*, како сам ја раније мислио, него са његовом речи из Дубровника *лѣша*, која, како је речено, има исто значење са његовом речи *лѣћа* или са оним овде наведеним лат. обликом немачке речи *terra gletta*.²

И тако сад, кад знамо да је та *лѣша* значила врсту оловне руде, која је због тога, по себи се разуме, била тешка готово као олово, онда није никакво чудо што су грађани Вучитрна, који је некад био административни центар за најактивнију рударску област средњовековне Србије у којој су били поред других рударских места: Ново Брдо, Јањево, Беласица и Трепча, знали за ту саску реч *лѣша*, оловну руду, свакако различну од *лѣђе*, да су је употребљавали у упоређивањима, па је после, кад су рударска места разорена и рудници опустели, помешали са другом речи сличном по форми, али различном по значењу: *лѣша* и *лѣшо*,³ заборавивши поступно сасвим значење речи *лѣша* (terra gletta).

Како рекосмо, Вучитрнцима није било тешко дознати за име ове оловне руде и по томе што је у Вучитрну некад живела и радила јака и бројна колонија дубровачка. До пре 50—60 година је још у Вучитрну било пространо напуштено гробље које су моји земљаци звали *Латинско Гробље*. А кад је Трепча насељена, један део њеног становништва потражио

¹) *Историски гласник*, орган Ист. друштва НР Србије, Београд, 1949, бр. 1, стр. 22—61.

²) На истом месту, стр. 50, нап. 39.

³) Да се ова замена лакше изврши, чини ми се. неће бити неумесно, ако напоменем да у Вучитрну Арбанаси *лѣшо* зову *daltě*, *dalta*.

је склониште у Вучитрну. И данас тамо још живо братство Тамиловићи чува предање да су им се стари у Вучитрн доселили из опустеле и разорене Трепче.

Што се пак тиче порекла речи: вучитрнског *лѣша* и Вукове *лѣше* и *лѣђе*, код Вука је у немачком тумачењу његовом довољно речено, али је још боље и одређеније објављено у Рјечнику ЈАК. Тамо је казано: „*лѣша*, ж. в. *лѣђа*. — У наше вријеме и у Стулићеву рјечнику: „*letargio, spuma d'argento per far medicina*“, „*argenti spuma*“. Тамо су наведени примери: Употребљавају оловну *лѣшу*, *лѣша* сребрна. О пореклу речи није, како рекосмо, ништа нарочито речено, али је код њој синонимне речи 2 *лѣђ* речено в. *лѣђа*. А код речи: *лѣђа*, ж. казано је: „*lithargyrus, spuma argenti, protoxidum plumbi, kamen što postaje od olova sastavljena s oksigenom, od kojega se napravljaju nјeke vrste stakla i stakleni pokosti što se меће na zemljano posuđe da kroz ono voda ne curi i da je ljepše vidjeti; i sam onaj pokost. — Po svoj je prilici stariji oblik gleta, а овај долази од немач. Glätte.*

Вл. Скарић је мислио да немач. *Glätte, Bleiglätte*, значи *лѣђ* који се добија топљењем оловне руде¹. Међутим, немачки *Bleiglätte* или *Bleioxid* уствари је једињење олова са кисеоником, а њих има најмање шест разних врста: Pb_2O (оловни субоксид), PbO , Pb_5O_7 , Pb_2O_8 , Pb_3O_4 , PbO_2 .² *Silberglätte*, како је *лѣђа* код Вука у речнику протумачена, значи врсту глеђе (*Bleiglätte*) отворене боје³.

На крају да кажемо реч-две и о томе да ли су *лѣша* и *лѣђ*, *лѣђа* од исте основе. Очевидно је она прва од германске речи *Glätte*, али *лѣђ* (*лѣђа*) по моме мишљењу су старије форме и морале су постати од неке основе која није иста са оном од које је Вукова *лѣша* и вучитрнско „*лѣшо*“, или, ако су од исте основе, оне су морале бити из два временска периода.

Гл. Елезовић

¹) Вл. Скарић, *Старо рударско право и техника у Србији и Босни* (Посебна издања САН), Београд, 1939, стр. 96 у одељку *Термини*.

²) *Meyers Lexikon*, Leipzig, 1925, В. II, стр. 479 s. v. *Bleiglätte*.

³) На истом месту, В. XI, стр. 278, s. v. *Silberglätte*.